

1. ÜNİTE: YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ

OĞUZ GÖÇLERİ VE ANADOLU

Oğuz-Selçukluların Gelişi Sırasında Anadolu'daki Devletler Selçuklular Anadolu'ya geldiklerinde burada Bizans İmparatorluğu, Gürcü Krallığı, Ermeni Prensiği ve Abbasi Devleti ile Selçuklulara bağlı Mervani ve Şeddadi Hanedanlıkları bulunuyordu. Anadolu'nun çok büyük kısmı Bizans Devleti'nin hâkimiyeti altında idi. Mücadeleler de ağırlıklı olarak Bizans Devleti ile yapılmıştır.

Türklerin Anadolu'ya yerleşmesini Kolaylaştıran Sebepler

- Anadolu'da 6 ve 7. yüzyıllarda Bizans ile Sasani Devletleri arasındaki mücadeleler Anadolu coğrafyası için tam bir yıkım olmuştur.
- Hz. Ömer zamanında başlayan ve asırlar süren Bizans-Müslüman mücadeleleri Anadolu'daki şehir ve kasabaları harabeye çevirmesi ve bölgedeki nüfusun azalması.
- Bizans Devleti'nde taht kavgaları ve iktidar mücadelesi sebebiyle devlet düzeninin bozulması
- Savaşlar, isyanlar, ağır vergiler ve zorunlu görevleri sebebiyle Bizans halkının devlete olan güveninin sarsılması
- Bizans ile Ermeni ve Gürcüler arasındaki savaşların Ermeni ve Gürcüleri zayıflatması ve Bizans'tan uzaklaştırması
- Bizans'ın mezhep farkı sebebiyle Ermeni ve Süryanilere baskı yapması.
- Türklerin, Anadolu'da yaşayan halkların din, dil, yaşayış ve adetlerine müdahale etmemesi.

Oğuz-Selçuklulardan Önce Anadolu'ya Yapılan Türk Akınları

- **İskit (Saka) Akınları:** Anadolu'ya ilk Türk akınları İskitler tarafından yapıldı (M.Ö. 650).
- **Bulgar ve Vanand Akınları:** Bulgarlar ve Vanandlar, İtil Nehri civarındaki topraklarından kalkıp Azerbaycan'a, oradan da Kars ve Pasin ovalarına gelmişlerdir. (M.Ö. 149-127)
- **Hun Akınları:** Karadeniz'in kuzeyine hâkim olan Batı Hunları (Avrupa Hunları), Kafkasları aşarak Anadolu'ya yönelmişlerdir. Kursik ve Basık adındaki iki başbuğun komutasındaki Hun atlıları Erzurum, Malatya ve Çukurova'ya kadar akınlarda bulundular. (M.S. 395-398)
- **Sabar (Sabir, Sibir) Akınları:** Komşuları Sâsâniler ile ittifak kuran Sabarlar, hükümdarları Balak öncülüğünde Doğu Anadolu'ya girdiler. İleri harekâtlarına devam ederek Kayseri, Konya ve Ankara'ya akınlar düzenleyip pek çok ganimet ele geçirdiler (M.S. 515-516).
- **İlk Müslüman-Türk Komutanların Akınları:** Abbasilerin hizmetine giren ilk Müslüman Türk komutanların Bizans'la mücadelesi, Anadolu'ya yapılan akınların diğer bir devresini oluşturur. Özellikle Abbasiler zamanında Bizans üzerine yapılan gazalarda Türk komutanları önemli rol oynamışlardır. Tarsus- Malatya-Erzurum hattı boyunca gerçekleşen mücadelede Sugur ve Avasım adı verilen uç (sınır) bölgelerine yerleştirilen Türkler, Batı Anadolu'ya kadar uzanan akınlara katılmışlardır. (M.S. 8.-9. yüzyıllar) Abbasi hizmetindeki bu komutanların akınları Selçuklu Türklerinin Anadolu akınlarna öncülük etti.

Anadolu'ya Yapılan Türk Akınlarının Amaçları

- Oğuz-Selçuklu Akınlarından önce tarih boyunca Anadolu'ya yapılan Türk Akınları yurt tutmak amacından uzak, ganimet amaçlı ve sadece askeri harekâtlar şeklinde gerçekleşmiştir.

- Selçuklu devrinde başlayan akınlar ise planlı ve yurt kurmaya yöneliktir. Bu sebeple Oğuz (Türkmen)-Selçuklu akınları büyük bir öneme sahiptir.

Anadolu'ya Yapılan Oğuz-Selçuklu Akınlarının Sebepleri

- Henüz bir devlete sahip olmayan Selçuklular, güçlü Karahanlı ve Gazneli devletlerinin şiddetli baskısı ve takibi altında kalmışlardır. Bu zor şartlar sebebiyle Selçuklular yeni bir yurt arama mecburiyeti duymuşlar ve bu maksatla batıya keşif birlikleri göndermişlerdir.
- Tuğrul Bey döneminde, göçebe Türkmenlerin Müslümanların yaşadığı bölgelere göç etmeleri, çevreye zarar vermeleri ve kontrol altında tutulamamaları, Abbasi halifesinin bu durumdan şikâyetçi olması, Türkmenlerin Bizans üzerine sevk edilmesinde yol açmıştır.
- Sürekli göçlerin yol açtığı ekonomik sıkıntılardan ve otlak sıkıntılarında doğabilecek huzursuzlukları engellemek için yeni otlaklar ve verimli topraklara sahip olmak.
- Anadolu'yu coğrafi yönden ve siyasi yönden tanımak için keşifler yapmak.
- Bizans Devleti'ni siyasi ve askeri yönden zayıflatarak direncini kırmak.
- Ganimet elde etmek.

Anadolu'ya Yapılan Oğuz-Selçuklu Akınları

- Selçukluların Anadolu'ya ilk akınları Büyük Selçuklu Devleti kurulmadan önce, 1015'ten itibaren Çağrı Bey liderliğinde gerçekleştirilmiştir.
- Anadolu'yu yurt edinme politikasının temeli, Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan sonra Tuğrul Bey tarafından atılmıştır.
- **1048'de Pasinler Savaşı** ile yaklaşık bir asır sürecek olan Selçuklu-Bizans mücadelesi başlamıştır.
- Malazgirt Zaferiyle Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır. Bu zafer sonrasında Sultan Alp Arslan'ın şekillendirdiği fetih

politikası, Anadolu'nun fethini hızlandırmıştır.

- Büyük Selçuklu Devleti, Anadolu'nun Türkleştirilmesini bir devlet politikası hâline getirmiştir.
- Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri de kalıcı Türk yerleşmesini sağlamıştır.

Anadolu'da Kurulan İlk Türk Beylikleri

1071 Malazgirt zaferi sonrasında Büyük Selçuklu Sultanı Sultan Alparslan, Anadolu'nun fethinin hızlanması için komutanlarına fethedilen yerlerin fethedeneceğini söylemiş ve Anadolu fetihleri başlamıştı. Bunun sonucunda Anadolu'nun çeşitli yerlerinde Türk Beylikleri kurulmuştur.

Saltuklular (1072-1202)

- Kurucu Ebul Kasım'dır.
- Anadolu'da kurulan ilk Türk Beyliğidir.
- Erzurum, Kars, Artvin, Bayburt civarlarında kuruldu.
- Haçlılar ve Gürcülerle savaştılar.
- Erzurum'daki Tepsi minare (Saat kulesi), Kale Camii ve 3 Kümbetler ile Ulu Camii önemli eserlerindedir.
- Anadolu Selçuklu Sultanı Rükneddin Süleyman tarafından yıkıldılar.

Mengücekler (1080-1228)

- Kurucu Mengücek Gazi'dir.
- Erzincan, Kemah-Divriği bölgesinde kuruldu.
- Sonraları; Erzincan ve Divriği olarak iki kola ayrıldılar
- Anadolu'nun Türkleşmesinde önemli rol sahibi oldular.
- Bizans'a ve Gürcülere karşı mücadele etmiş ve başarılı olmuşlardır.
- Anadolu'nun en eski külliyesi **Divriği Külliyesini** inşa ettiler
- Mama hatun kümbeti ve Emir Saltuk kümbeti Mengücekler'den kalmıştır.
- Anadolu Selçuk Sultanı Alâeddin Keykubad tarafından yıkıldılar.

Danişmentler (1092-1178)

- Melikşah'ın komutanlarından Danişmentoğlu Ahmet Gazi tarafından kurulmuştur.
- Sivas merkezli, Amasya, Niksar, Tokat dolaylarında hâkimiyet kurmuştur.
- Sonraları; Kayseri, Malatya ve Sivas olarak üç kola ayrıldılar.
- Anadolu kurulan ilk beyliklerin en güçlüsü ve en büyüğüdür.
- Haçlılarla en çok ve başarılı bir şekilde mücadele eden beyliktir.
- Anadolu'da ilk medreseyi yapmışlardır (Tokat- Yağlıbasan Medresesi)
- Anadolu'daki ilk uç teşkilatıdır.
- Haçlılar ve Bizans ile yaptıkları mücadeleler Danişmentname'ye konu olmuştur.

Not: Kişiler ve mekânlar gerçek olduğu için tarihçileri ilgilendiren bir eserdir. Bu eserde Danişment Gazi Battal Gazi'nin torunu olarak gösterilir. Battalname'nin devamı olarak kabul edilir

- Anadolu'da Türk birliğinin sağlanmasında Anadolu Selçuklu Devleti'nin en büyük rakibi konumundadır.
- Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan tarafından yıkıldılar.

Artuklular (1102-1409)

- Selçuklu komutanı Artuk Bey'in oğulları tarafından kurulmuştur
- Mardin, Batman, Hasankeyf civarlarına yerleşmişlerdir..
- Devletin ilerleyen zamanlarında Hasankeyf, Mardin ve Harput olmak üzere 3 kola ayrılmışlardır.
- Anadolu'da ilk köprüleri yapmışlardır. (Malabadi Köprüsü)
- Haçlılarla mücadele etmiştir.
- Mardin ve Diyarbakır Artuklu Sarayları ile Hatuniye Medresesi Artuklular'dan kalma önemli eserlerdir.
- Hasankeyf kolu, Eyyubiler tarafından, Mardin kolu Karakoyunlular tarafından, Harput kolu Anadolu Selçukluları tarafından yıkıldılar.

Çaka Beyliği (1081-1093)

- Çaka Bey tarafından İzmir'de kurulmuştur.

- Denizcilik yapan ve donanması olan ilk Türk beyliğidir. (Daha önce olmamasının sebebi denize kıyımız yoktu)
- Çaka Bey ilk Türk denizcisidir
- Batı Anadolu'da ilk Türk hâkimiyeti sağlanmıştır. (Çaka Beyliğinin yıkılmasının ardından Türk denizciliği 150 yıl gelişmeyi beklemek zorunda kalmıştır.)
- Bizans ile savaştı. İstanbul'u ele geçirmek için Peçenek ve Türkiye Selçukluları ile ittifak kurdular ancak engellendiler.
- Bizans Devleti tarafından yıkıldılar.

Sökmenoğulları (Ahlatşahlar) (1110-1207)

- Ahlat ve Van Gölü havzasında kuruldu.
- Eyyubiler tarafından ortadan kaldırıldı.

Dilmaçoğulları (1085-1394)

- Bitlis yöresinde kuruldu.
- Haçlılara karşı mücadele etti.
- Akkoyunlular tarafından ortadan kaldırıldı

İnal (Yinal) Oğulları (1098-1183)

- Diyarbakır merkez olmak üzere kuruldu.
- Haçlılara karşı başarılı savaşlar yaptı.
- Eyyubiler tarafından ortadan kaldırıldı.

Çubukoğulları (1085-1213)

- Harput merkez olmak üzere kuruldu.
- Artuklular tarafından ortadan kaldırıldı.

Tanrıvermişoğulları (1081-1093)

- Efes yöresinde kuruldu.
- Çaka Bey'in öldürülmesinden sonra Bizanslılar İzmir yöresiyle birlikte Efes ve çevresini de alarak bu devlete son verdiler.

Anadolu Tarihi Açısından Anadolu'da Kurulan İlk Türk Devletlerinin Önemi;

- Bizanslılar, Haçlılar ve Gürcülerle mücadele ederek Anadolu'nun Türk yurdu olmasına büyük katkı sağlamışlardır.
- Türklerin düzenli ve güvenli bir şekilde Anadolu'ya yerleşmesini sağlamışlardır.

- Anadolu'da cami, medrese, türbe, kümbet, kervansaray, darüşşifa gibi mimari eserler yaparak Anadolu'yu bayındır hale getirmişler ve Türk kültürünün yerleşmesini sağlamışlardır.
- Ele geçirdikleri yerlere Türkçe adlar vererek Anadolu'ya Türkiye denmesini sağlamışlardır.
- Anadolu'da İslamiyet'in yayılmasını sağladılar.

ANADOLU'DA SELÇUKLU-BİZANS MÜCADELESİ

Türkiye (Anadolu) Selçuklu Devleti (1077-1308)

Kutalmışoğlu Süleyman Şah (1077-1086)

- Türkiye Selçukluları, Anadolu'nun Türk yurdu hâline gelmesinde etkili olan uzun ömürlü devlet olmuştur.
- Arslan Yabgu'nun torunu **Süleyman Şah**, 1077 yılında Hristiyanlar için oldukça önemli olan İznik'i ele geçirmiş ve başkent yaparak Türkiye Selçuklu Devleti'ni kurmuştur.
- Adana, Tarsus ve Antakya'yı fethederek Suriye bölgesine yönelen Süleyman Şah, 1086 yılında Antakya yolunda Suriye Selçuklu Meliki Tutuş ile mücadele sırasında ölmüştür.
- Süleyman Şah'ın oğulları Kılıç Arslan ve Davut Kulan Arslan da Melikşah tarafından İsfahan'a götürülmüştür.
- Süleyman Şah'ın İznik'te vekil olarak bıraktığı **Ebu'l-Kasım**, Türkiye Selçuklu Devleti'nin devamını sağlamış ve hatta Bizans'a karşı mücadele ile devletin sınırlarını Marmara kıyılarına kadar genişletmiştir.
- 1092 yılında Melikşah'ın ölümünden sonra **Kılıç Arslan ve Davut Kulan Arslan** esaretten kurtularak İznik'e gelmiş ve devleti Ebu'l-Kasım'dan devralmıştır.

I. Kılıçarslan (1092-1107)

- I. Haçlı Seferiyle İznik elden çıktı, başkent İznik'ten Konya'ya taşındı
- Haçlı seferleri sonrasında Danişmentlilerden Malatya'yı aldı.

I. Mesut (1116-1155)

- II. Haçlı seferlerini durdurdu.
- Anadolu'ya ilk defa Türkiye denmeye başlandı.
- İlk Anadolu (Türkiye) Selçuklu parasını (Bakır) bastırdı.

II. Kılıçarslan (1155-1192)

- Danişmentlilere son verdi,
- Mengücekleri denetim altına aldı.
- Bizans'la **Miryokefalon Savaşı (1176)** yapıldı. Türkleri Anadolu'dan atmak isteyen Bizans'la yapılan bu savaşta Bizanslılar kesin bir biçimde kaybetti.

Miryokefalon Savaşı'nın Sonuçları:

- ✓ Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinleşti
- ✓ Bizans savunmaya Türkler taarruza geçti
- ✓ Bizans'ın Anadolu'yu alma ümidi sona erdi
- ✓ Batılı kaynaklarda "Anadolu'yu işgal eden" yerine "Türkiye" denmeye başlandı.
- İlk defa altın ve gümüş paralar bastırıldı
- Kervansaraylar ve önemli ticaret yolları yapıldı.
- İlk defa ticarete sigorta sistemi uygulanmaya başlandı.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1196 / 1205-1211)

- **Antalya** alındı—> ticaret ve liman şehri haline getirildi—> Akdeniz'e önem verilmeye başlandı.
- Antalya'da donanma kuruldu, ilk defa denizciliğe başlandı.
- Venediklilerle ilk defa ticaret anlaşması imzalandı—> Akabinde Mısır ve Avrupa ile de ticari ilişkiler geliştirildi.
- Ticareti geliştirmek adına Avrupalı tüccarlara düşük gümrük vergisi uygulaması getirildi.

I. İzzeddin Keykavus (1211-1220)

- Trabzon Rum İmparatorluğu vergiye bağlandı
- **Sinop** fethedildi Karadeniz'inde önemi arttı, ticaret gelişti.

- Kıbrıs krallığıyla ticari anlaşma yapıldı.

I. Alaeddin Keykubad (1220-1237)

- Türkiye Selçuklularının en parlak dönemidir
- Ahi teşkilatı geliştirdi (Osmanlıdaki loncaya benzer)
- **Alanya (Alaiye) alındı** → tersane kuruldu
- Batı ve Akdeniz kıyılarında Türkmen iskân siyaseti uygulandı
- Sinop'taki donanmayla Suğdak limanına deniz aşırı sefer yapıldı, Kırım'a Türk tüccarlar yerleştirildi.
- **Harzemşahlarla Yassıçimen Savaşı** yapıldı. (1230) → Bu savaşla Harzemşahlar yıkılma sürecine girdi ama bu Anadolu Selçuklu Devleti içinde sonun başlangıcı oldu, bunun sebebi Harzemşahların Moğollar ile Anadolu Selçuklu Devleti arasında tampon bölge görevi görmesiydi.
- Anadolu Moğol istilasına açık hale geldi.

II. Gıyaseddin Keyhüsrev (1237-1246)

- Anadolu Selçuklu devleti bu dönemde zayıflamaya başladı ve yıkılma sürecine girdi.
- Devlet yönetiminde iç sıkıntılar çıkmaya başladı. → II. Gıyaseddin yönetimden uzaklaştı. → Ülkeyi yerine vezir **Saadeddin Köpek** yönetmeye başladı.
- **Baba İshak ayaklanması** (Babailer isyanı) çıktı. (1240)

Baba İshak ayaklanması (Babailer isyanı) ile:

- ✓ Türkiye tarihindeki ilk dini nitelikli ayaklanmadır.
- ✓ Devlet otoritesi içten içe sarsıldı.
- ✓ Devlet ile halk ilişkisi kopma noktasına geldi.
- Moğollar (İlhanlı Devleti) ile Köseadağ Savaşı yapıldı. (1243) → Anadolu Selçuklu Devleti Moğollar karşısında tutunamadı.

Köseadağ Savaşı'nın Sonuçları

- ✓ İtibarı sarsılan Türkiye (Anadolu) Selçuklu devleti yıkılma sürecine girdi.

- ✓ Taht kavgaları başladı ve iç karışıklıklar arttı, merkezi otorite bozuldu.
- ✓ Moğollar şehirleri yağmalamaya başladı.
- ✓ Anadolu'da sosyal-ekonomik hayat büyük zarar gördü. Anadolu'daki tüm ticari canlılık sona erdi.
- ✓ Türklerin batıya ilerlemesi durdu.
- ✓ Moğollar Anadolu halkına ağır vergiler yüklediler. → Halk fakirleşti.
- ✓ Anadolu Türk siyasi birliği bozuldu. İkinci Beylikler Dönemi'ne bu savaşın akabinde girildi.

Türkiye (Anadolu) Selçukluları Devleti'nin Yıkılışı

- II. Gıyaseddin'in ölümünden sonra oğulları arasında taht kavgaları başladı.
- Bu karışıklıklar sırasında Moğollar Türkiye Selçuklularının içişlerine karışarak ülkeyi oğulları II. İzzeddin Keykavus, IV. Rükneddin Kılıç Arslan, II. Alaeddin Keykubad arasına paylaştırdı.
- III. Gıyaseddin Keyhüsrev küçük yaşta hükümdar olduğundan, onun zamanında Vezir Muineddin Süleyman Pervane devlet idaresini ele aldı.
- Muineddin Süleyman Pervane, bir taraftan Moğollarla iyi geçinirken diğer taraftan onları Anadolu'dan atma çareleri aradı. Muineddin Süleyman Pervane, Moğollar ile Memlûkluları birbirine düşürerek Anadolu'yu Moğol baskısından kurtarmak istemiştir. Bu amaçla Memlûk Sultanı Baybars'tan yardım istedi. 1277 yılında Anadolu'ya gelen Baybars, Moğolları Elbistan Ovası'nda mağlubiyete uğratarak Kayseri'ye kadar geldi. Ancak kışın yaklaşması ve Muineddin Süleyman Pervane'nin yardıma gelmemesi üzerine Muineddin Süleyman Pervane'nin oyununu anlamış, oyuna gelmemek için Anadolu'dan ayrılmıştır.
- Bu olay Moğolların intikam hırsıyla saldırılarını daha da artırmalarına neden oldu. Anadolu tamamen Moğol kontrolüne geçti. Selçuklu sultanlığı sembolik bir makam haline geldi.
- 1281'de Moğollar Türkiye Selçuklu Devleti topraklarını III. Gıyaseddin Keyhüsrev ve II. Mesut arasında

paylaştırdılar. Önce III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ölümü, ardından birçok karışıklık sonrasında II. Mesut'un 1308'de ölümü üzerine Türkiye Selçuklu Devleti yıkıldı.

- Moğollar merkezden yolladıkları valilerle Anadolu'yu yönetmeye başladılar. Bu durum 1336 da ilhanlı Devletinin yıkılmasına kadar devam etti.

ANADOLU'NUN TÜRKLEŞMESİ

Boylar Birliğinden Devlete

- Türkler, Orta Asya'daki ilk dönemlerinden itibaren boylar birliği şeklinde teşkilatlanmıştır.
- Bu teşkilatlanmada, Türk toplumunun en küçük yapısını **oguş** denilen aile oluşturmuştur.
- Oğuşların birleşmesiyle **urug** yani sülale,
- Urugların birleşmesiyle de **boylar** meydana gelmiştir.
- Boyların bir araya gelmesiyle oluşan topluluğa **bodun** yani millet;
- Millet oluşturduğu en büyük siyasi teşkilat olan devlete ise **il** veya el denilmiştir.

Türkiye (Anadolu) Selçuklularında Teşkilat ve Sosyokültürel Yapı

Devlet Yönetimi

- Türkiye Selçuklu Devleti, Büyük Selçuklu Devleti'nin devamı gibidir.
- Türk devlet geleneğinde olduğu gibi, Türkiye Selçuklularında da ülke, hanedanın ortak malı kabul edilmiş ve şehzadeler arasında paylaştırılmıştır.
- Sultanlar çocuklarını (melik) vilayetlere göndermiş yanlarına da "**atabey**" denilen meliklerin devlet yönetimi ve askerlik konularında deneyim kazanmalarını sağlayan kişiler verilmiştir.
- Devlet işleri Büyük Divan'da görüşülürdü.

Büyük Divan'a bağlı alt divanlar ise şunlardır:

Niyabet-i Saltanat: Bu makamı idare edene naib-i sultan denirdi.Devlet idaresinde vezirden sonra gelirdi.Önde gelen devlet adamları ve komutanlar arasından

seçilirdi.Hükümdar başkentte olmadığı zamanlarda devlet işlerini yürütür ve hükümdara vekalet eder.

Divan-ı Tuğra: Devletin her türlü yazışmalarından sorumluydu.

Divan-ı Arz: Ordunun ihtiyaçlarının karşılanmasından sorumluydu.

Divan-ı İstifa: Devletin gelir ve gider hesaplarına bakan divandı.

Divan-ı İşraf: Ülkedeki askeri ve adli işler dışındaki idari ve mali teşkilatın işleyişini denetlerdi.

Divan-ı Pervane: Arazi defterlerinde tutulan has ve iktaların düzenlenmesinden sorumluydu.

Türkiye (Anadolu) Selçuklularında ülke eyaletlere ayrılmıştır.

- Merkeze bağlı vilayetler
- Meliklerin yönettiği vilayetler
- Uc eyaletleri

Ordu

- Askeri teşkilat Büyük Selçuklu askeri teşkilatına benzemektedir. Türkiye Selçuklu Devleti'nde ordu şu bölümlerden oluşmaktadır:

Hassa askerleri: Hükümdarın sürekli yanında bulunan atlı ve yaya askerlerdi. 3 ayda bir devletten maaş alırlardı.

Sipahiler/İkta askerleri: Tamamen Türklerden oluşan askerlerdir. Maaş yerine ikta (dirlik)denilen tımarları alan sipahiler genellikle atlı birliklerdir.. savaş zamanında ikta sahibi ile birlikte orduya katılırlardı.

Sınır boylarındaki Türkmen birlikleri: Uç bölgelerde bulunan ve her an savaşa hazır durumda bulunan birliklerdir.

Bağlı devlet ve beylik askerleri: İhtiyaç duyulduğu zaman savaşa davet edilirlerdi.

Ücretli askerler (Rum, Frank ve Ruslardan)

- Türkiye Selçukluları gulam sistemini güçlendirip Türk beylerinin gücünü kırmak istemişler ancak başaramamışlardır.

Donanma: deniz savaşlarına katılırlardı. Donanma komutanlarına “Reisü'l-bahr/meliküs-sevahil denirdi.

- Sinop, Alanya, Antalya ve Samsun’da tersaneler kurdular.
- Ordu komutanına emir’ül-ümera, donanma komutanına da meliküs-sevahil (sahiller meliki) veya reisül bahr (deniz reisi) denirdi.

Din

Türkiye Selçuklularında tarikat ve medrese arasındaki görüş farklılıkları zaman zaman siyasi boyut kazanmış, medreseye karşı olan bazı tarikat üyeleri, medreseyi asıl eğitim kurumu sayan devletle mücadele etmişlerdir.

Moğol istilası sırasında Anadolu halkını koruyup kollayan teşkilatların başlıcaları:

- ✓ **Abdalan-ı Rum** (Anadolu dervişleri teşkilatı)
- ✓ **Bacıyan-ı Rum** (Anadolu kadınları teşkilatı)
- ✓ **Feteyan-ı Rum** (Anadolu gençler teşkilatı)
- ✓ **Gaziyan-ı Rum** (Anadolu gazileri teşkilatı)

Hukuk

- Türkiye Selçuklu hukuku, Büyük Selçuklu hukukunda olduğu gibi **şer’i hukuk ve örfi hukuk** olarak ikiye ayrılıyordu.
- Şer’i davalara **kadılar**, askeri davalara **kadıasker** (kadı-yı leşker) bakardı.
- Şer’i mahkemelere bakan kadıların başı **kadi'l-kudat**, örfi yargı sisteminin başında ise **Emir-i dad** bulunurdu.
- Türk-İslam devletlerinde ağır siyasi suçlar, sultanın başkanlığındaki **Divan-ı Mezalim** adı verilen mahkemede görüşülerek karar verilirdi.

Toprak Yönetimi

Türkiye Selçuklu Devleti’nde toprakların çoğunun mülkiyeti Büyük Selçuklularda olduğu gibi devletin malı kabul

edilmiştir. Devlete ait bu topraklara miri arazi denilirdi. Türkiye Selçukluları ve beylikler döneminde topraklar dörde ayrılmıştır:

- ✓ **Has Arazi:** Geliri hükümdara ayrılan topraklar olup hükümdar bu topraklarda istediği tasarrufu yapabiliyordu.
- ✓ **İkta Arazi:** Ordu mensuplarına ve devlet memurlarına hizmet ve maaş karşılığı olarak verilen topraklardır. İktalar göreve bağlıydı. Görevden ayrılan kişinin iktası elinden alınıp başkasına verilirdi. Ordu mensuplarına ayrılan bu topraklar hizmetlerini sürdürmeleri şartıyla babadan oğula geçebilirdi.
- ✓ **Mülk Arazi:** Devlet adamlarına başarılarından dolayı verilen topraklardır.
- ✓ **Vakıf Arazi:** Miri ve mülk arazilerden gelirleri ilmi veya sosyal kuruluşların masraflarına ayrılan topraklardır.

Sosyal Hayat

- Malazgirt Zaferi’nden sonra, Orta Asya’dan gelen konar-göçerler Anadolu’ya yerleştirilerek Anadolu’da Rum ve Hıristiyanlara karşı nüfus üstünlüğü sağlanmıştır.
- Türkler Anadolu’da yaşayan Hıristiyan unsurlarla birlikte (Rumlar, Ermeniler, Süryaniler) yaşamlarını sürdürmüştür.
- Selçuklu sultanları Hıristiyan ahaliye adaletli ve hoşgörülü davranmış, karşılığında onlar da Selçuklu idaresini benimsemişlerdir.

Ekonomik Hayat

Tarım ve Hayvancılık

- *Anadolu Selçuklu Devleti, tarım ve hayvancılığın gelişmesine yardımcı olmuş, bunun sonucunda Anadolu’da alınan ürünlerin ihtiyaç fazlasını (tarım ve hayvan ürünlerini) dışarıya satmıştır.
- Anadolu Selçuklu sultanları ve beyler, köylüleri topraklarda tutabilmek amacıyla belirli zamanlarda vergi affı veya vergilerin hafifletilmesi gibi tedbirler almışlardır.

Ticaret

Anadolu'da ticaretin gelişmesi için Türkiye Selçukluları döneminde şu tedbirler alınmıştır:

- ✓ Ticarete kullanılmak üzere yollar yapılmış ve bu yollarda güvenlik sağlanmıştır.
- ✓ Ticaret yolları üzerine tacirlerin konaklaması ve ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kervansaraylar yapılmıştır. II. Kılıç Arslan döneminde başlayan Kervansaray yapımı, daha sonra gelen Selçuklu sultanları tarafından devam ettirilmiş ve kervansaraylar komşu ülkelerden tüccarların Anadolu'ya gelmesinde önemli rol oynamıştır.
- ✓ Tacirlerin korsan, eşkıya ve tabii afetlerden dolayı uğrayacağı zararları karşılamak üzere bir çeşit devlet sigortası yapılmıştır.
- ✓ Büyük ticaret merkezlerinde hanlar ve kapalı çarşılar yapılmıştır.
- ✓ Ticareti geliştirmek amacıyla Akdeniz ve Karadeniz'de fetihler yapılmıştır (Antalya, Alanya, Sinop, Suğdak).
- ✓ Kıbrıs Krallığı ve İtalyan Cumhuriyetleriyle ticaret antlaşmaları yapılmıştır.
- ✓ Gümrük vergileri hafifletilmiştir.
- ✓ Ticari önemi olan merkezlere Türk ve Müslüman tüccarlar yerleştirilmiştir.
- ✓ Anadolu'nun Doğu-Batı, Güney-Kuzey ticaret yollarının üzerinde bulunması ve kıtaları birbirine bağlaması, bölge ticaretinin gelişmesine ortam hazırlamıştır. Türkiye Selçukluları döneminde Anadolu uluslar arası ticaret merkezi haline gelmiştir.

Ahilik Teşkilatı

Ahilik, Türkiye Selçuklu Devleti döneminde (XIII. Yüzyılda) ortaya çıkmış, esnaf ve zanaatkarların ticari hayatını şekillendiren sosyal bir teşkilattı.

Bu teşkilat;

- ✓ Esnaf arasında dayanışmayı sağlamıştır.
- ✓ Mesleki eğitim sonucunda çırak, kalfa ve usta yetiştirerek bunlara diploma vermiştir.
- ✓ Üyelerinin dini, ahlaki ve diğer alanlarda bilgilerinin artırılmasına çalışmıştır.

- ✓ Üretim kalitesinin artırılmasına ve fiyatların ayarlanmasına çalışmıştır.
- ✓ Moğol istilasından sonra Anadolu'da huzur ve güvenliği sağlamaya çalışmıştır.

Fikir, Dil ve Edebiyat

- Türkiye Selçukluları ve Beylikler döneminde yaşayan başlıca fikir adamları:
  - **Muhyiddin Arabî** (İslam dünyasında şeyh-i ekber adıyla ün kazanmış),
  - **Sadreddin Konevi**,
  - **Mevlana Celaleddin Rumi** (Mesnevi adlı eseri),
  - **Hacı Bektaş Veli** (Makâlât adlı eseri),
  - **Yunus Emre** (şirlerini Divan ve Risaletü'n-Nushiye adlı eserlerinde topladı.)
- Türkiye Selçuklularında bilim dili Arapça, devlet ve edebiyat dili Farsçaydı. Bu durum Türkçenin gelişmesini yavaşlatmıştır. Beylikler döneminde Karamanoğlu Mehmet Bey, Türkçeyi resmi dil ilan etmiştir. (1277)

Bilim ve Sanat

- Anadolu'da ilk medrese 1151 yılında Danişment Hükümdarı Yağıbasan tarafından Niksar'da kurulmuştur (**Yağıbasan Medresesi**).
- Türkiye Selçuklularında ilk medrese 1193 tarihinde açılan **Kayseri Koca Hasan Medresesi**'dir.
- Anadolu'da yapılan ilk kervansaray, II. Kılıç Arslan döneminde tamamlanan Aksaray-Kayseri yolu üzerindeki **Alay Han**'dır.
- En çok gelişen sanat dalı mimaridir.

Dini mimaride: Camiler, mescitler, medreseler, türbeler(dört duvarının üzerleri kubbe ile örtülen mezarlara denir), kümbetler(silindirik, çokgen gövdeli, konik veya piramit çatılı olan mezarlara denir), külliyeler, tekke ve zaviyeler.

Sivil mimaride: Köşkler, saraylar, kervansaraylar(hanlar), hamamlar, köprüler, darüşşifalar(hastaneler).

Askeri mimaride: Kaleler, surlar yapılmıştır.

- Selçukluların sembolü olan “çift başlı kartal” ve başka hayvan figürleri surlarda ve diğer yapılarda kullanılmıştır.
- Mimari dışında çinicilik, hat (yazı) sanatı, tezhip (kitapları yıldız ve boya ile süsleme) ve cilt sanatı, halı ve kilim dokumacılığı, ağaç, taş ve maden işlemeciliği, musiki gelişmiştir.

Haçlı Seferleri (1096-1270)

Hıristiyan Avrupalıların birleşerek XI. Yüzyılın sonlarından itibaren Anadolu, Suriye ve Filistin’e düzenledikleri seferlere “Haçlı Seferleri” denir.

HAÇLI SEFERLERİNİN SEBEPLERİ

Dini Sebepler

- Hıristiyanların, Müslümanların elinde bulunan kutsal yerleri (Kudüs) geri almak istemeleri
- X. Yüzyılda Fransa’da ortaya çıkan Kluni tarikatının Hıristiyanları Müslümanlarla savaşmak için kışkırtması
- Katolik Kilisesi’nin Ortodoks Kilisesi’ne hâkim olmak istemesi

Ekonomik Sebepler

- Açlık ve yoksulluk içinde bulunan Avrupalıların, ekonomik düzeyi yüksek olan Türk ve İslam ülkelerini ele geçirerek zengin olmak istemeleri.
- Avrupalıların doğudan gelen ticaret yollarına hâkim olmak istemesi.
- Toprak sahibi olamayan soyluların toprak kazanmak için yaptığı çalışmalar.

Siyasal Sebepler

- Malazgirt Savaşı’ndan sonra kısa zamanda Anadolu’yu ele geçiren Türkleri durduramayan Bizans İmparatorluğu’nun Avrupalılardan yardım istemesi.
- Avrupalıların doğu ülkelerinde derebeylik sistemini kurmak istemeleri.
- Avrupalıların Türkleri denizlerden ve Ön Asya’dan uzaklaştırmak istemeleri.

Haçlı Seferlerinin Gelişimi

1296-1270 tarihleri arasında 8 Haçlı Seferi düzenlenmiştir. Birinci ve Dördüncü

Haçlı Seferine krallar katılmamıştır. İlk dört Haçlı Seferi diğerlerine göre daha büyük çaplı ve etkilidir.

1. Haçlı Seferi (1096-1099)

- Karadan İstanbul önlerine gelen Haçlılarla Bizans arasında bir antlaşma yapıldı.
- Antlaşmaya göre; Haçlılar Anadolu’da ele geçirdikleri yerleri Bizans’a verecekler, Bizanslılar da Haçlılara yardım edeceklerdi.

Sonuçları:

- Bizans’ın yardımıyla Anadolu’ya geçirilen Haçlılar, İznik, Batı Anadolu, Urfa, Antakya ve Kudüs’ü aldılar.
- Kudüs’te bir krallık, Urfa, Antakya, Yafa ve Trablusşam’da birer kontluk kurdular.
- Türkiye Selçuklu Devleti başkenti İznik’ten Konya’ya taşıdı.

2. Haçlı Seferi (1147-1149)

Sebebi:

- Musul Atabeyi İmamedettin Mahmut Zengi’nin Urfa’yı Haçlılardan geri alması.
- Bu sefere Alman İmparatoru III. Konrad ve Fransa Kralı VII. Lui katılmıştır.
- III. Konrad, Konya ovasında I. Mesut’a yenilir ve İstanbul’dan deniz yoluyla Suriye’ye gider. VII. Lui de Antalya’ya gelir ve deniz yoluyla Suriye’ye gider.

Sonucu: III. Konrad ve VII. Lui Şam’ı kuşattılsa da bir sonuç alamadılar.

- 2. Haçlı Seferinin en önemli özelliği, kralların ve imparatorların ilk kez seferlere katılmış olmalarıdır.

3. Haçlı Seferi (1189-1192)

Sebebi:

- Selahattin Eyyubi’nin Kudüs Kralını Hittin Savaşı’nda yenilgiye uğratarak Kudüs’ü Haçlılardan alması.
- Bu sefere Alman İmparatoru Frederik Barbaros, Fransa Kralı Filip Ogüst, İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard katılmıştır.
- Frederik Barbaros, Konya’yı aldıktan sonra Silifke Çayında boğuldu.

Sonuçları:

- Filip Oğüst ve Arslan Yürekli Richard Akka Kalesini ele geçirdiler.
- Kudüs'ü kuşattılsa da başarılı olamadılar.

4. Haçlı Seferi (1202-1204)

Sebebi:

- Eyyubilerin Haçlıların elinde bulunan Yafa'yı almaları.
- Bizans'a imparator olmak isteyen Aleksios, Haçlıları İstanbul'a davet etti.

Sonuçları:

- Haçlılar, İstanbul'da bir Latin Krallığı kurdular.
- İstanbul'dan kaçan Rumlar, İznik ve Trabzon'da Rum imparatorlukları kurdular.
- İznik Rum İmparatorluğu 1261'de İstanbul'u geri alarak Bizans İmparatorluğu'nu tekrar kurdular.
- Trabzon Rum İmparatorluğu ise Fatih tarafından 1461'de yıkılmıştır.

5. Haçlı Seferi, Akka'ya (1217),

6. Haçlı Seferi, Akka'ya (1228),

7. Haçlı Seferi, Mısır'a (1270)

8. Haçlı Seferi, Tunus'a (1270) yapılmıştır.

Türklerin Balkanlara geçmesiyle Haçlı Seferleri yeniden başlamıştır.

HAÇLI SEFERLERİNİN SONUÇLARI

Dini Sonuçlar

- Katolik Kilisesi zayıflamış ve din adamlarına olan güven sarsılmıştır.
- Papa ve kilisenin baskısı kalkınca bilim, edebiyat ve sanat alanlarındaki gelişmeleri hızlanmış, skolâstik düşünce zayıflamıştır.
- Avrupa dışında misyonerlikler kurularak Hıristiyanlık dini Asya ve Afrika'da yayılmaya çalışılmıştır.

Ekonomik Sonuçlar

- Doğu-Batı arasındaki ticaret faaliyetleri gelişmiş ve Akdeniz limanlarının önemi artmıştır.
- Seferler sırasında gerekli mali desteğin sağlanması için krallıkların İtalya bankerlerinden borç para almaları, bankacılığın gelişmesine ortam hazırlamıştır.
- Haçlıların deniz yoluyla taşınması gereği gemiciliğin gelişmesinde etkili olmuştur. Ayrıca Avrupalılar kâğıt, cam, deri işleme ve dokuma sanayisini öğrenmişlerdir.
- Anadolu, Suriye ve Filistin'deki şehirler zarara uğramış ve bölgedeki Türk devletleri ekonomik yönden olumsuz etkilenmişlerdir.

Siyasal Sonuçlar

- Seferlere katılan derebeylerin bir kısmı öldü, bir kısmı da ordularını ve eski topraklarını kaybettiler. Bu durum derebeylerinin zayıflamasına, mutlak krallıkların güçlenmesine yol açmıştır.
- Türklerin batı yönündeki ilerleyişleri bir süre durmuştur. Dolayısıyla Haçlı Seferleri Türklerin Balkanlara geçişini geciktirmiştir.
- Türklerin elinde bulunan toprakların bir kısmı istilaya uğramış, Batı Anadolu Bizans'ın eline geçmiştir. Türkiye Selçukluları Orta Anadolu'ya çekilmiştir.
- Türkler, Haçlı saldırılarına karşı İslam dünyasını korumuşlar, bu durum Türklerin Müslümanların yaşadığı bölgelerde önemini artırmıştır.

Sosyal Alandaki Sonuçları

- Feodalite rejiminin zayıflaması sonucunda Avrupa'da köylüler yeni haklar elde etmiş, çiftçilerin sosyal etkinliği artmıştır.
- Ticaret ve sanatla uğraşan burjuva sınıfı zenginleşmiş ve önem kazanmıştır.

Bilim ve Teknik Alandaki Sonuçlar

- Avrupalılar Türk ve İslam dünyasını daha yakından tanıma olanağı bulmuşlardır.

- Avrupalılar, Müslümanlardan kâğıt, matbaa, barut, pusula, şeker, tarçın ve ipek işlemeciliğini öğrenmişlerdir. Avrupalıların bu teknolojik buluşları öğrenmeleri, hayatlarında önemli değişikliklere neden olmuş, Yeni Çağ'da Avrupa'nın her alanda ilerlemesine ortam hazırlamıştır.
- Skolâstik düşüncenin yerini özgür düşünce almaya başlamış, halk okulları açılmış, Müslüman bilginlerin eserleri tercüme edilmiştir. Dolayısıyla Avrupa'da kültürel ve bilimsel hayat canlanmıştır.